

Horen, zien en spreken.

Een evaluatie van (bijna) 10 jaar burgerparticipatie in Mechelen.

Memorandum van de Wijkraad Centrum ter gelegenheid van de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2012.

Memorandum van de Wijkraad Centrum ter gelegenheid van de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2012.

Voorwoord

Horen, zien en zwijgen. Sinds de opkomst van uiteenlopende emancipatiebewegingen aan het begin van de twintigste eeuw (of was het rond de tijd van de Franse Revolutie?) gaat deze door Confucius bedachte en meestal door drie apen uitgebeelde uitdrukking in steeds mindere mate op voor de doorsnee burger. Inwoners van dorpen en steden willen **behalve horen en zien, vooral spreken**. Ze willen door het toe te juichen of – helaas veel vaker – door het te bekritisieren, het beleid binnen hun leefgemeenschap mee kunnen sturen en steeds diepgaander mee vormgeven. Beleidsmakers van hun kant, hebben van in den beginne geworsteld met de vraag hoe de door hun onderdanen gewenste en verwachte inspraak best kan worden georganiseerd. De lange evolutie die het stemrecht in onze democratie doormaakte is daar een mooi voorbeeld van, net als de wijze waarop de verschillende bestuursniveaus in de loop der tijd zijn omgegaan met *zich roerende* burgers – een oefening waarbij het vaak dansen was (en is) op de slappe koord tussen individuele en gemeenschappelijke belangen.

In de stad Mechelen is het niet anders. Ook de gemiddelde Maneblusser stelt zich al lang niet meer tevreden met een passieve rol langs de zijlijn. Hoewel die evolutie al veel langer merkbaar is, werd pas (bijna) tien jaar geleden door het toenmalige stadsbestuur voor het eerst het initiatief genomen om de gevraagde inspraak – ondertussen geëvolueerd naar *participatie* – te kanaliseren en in een officiële structuur te gieten. De Wijkraad Centrum was één van de organen die hieruit groeide en die sindsdien de belangen van alle inwoners van *haar* wijk tracht te dienen. Tracht, want ook hier is het dansen op een slappe koord. Ditmaal tussen verzuring enerzijds en constructief meewerken aan een betere stad anderzijds. In deze nota – die we in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2012 overmaken aan alle in Mechelen actieve politieke partijen – willen we een beknopt overzicht schetsen van de evolutie die Mechelen het voorbije decennium doormaakte op het vlak van burgerparticipatie. Aan de hand van praktijkvoorbeelden sommen we daarnaast enkele aanbevelingen op voor de toekomstige ontwikkeling ervan in de komende legislatuur. Het credo ‘alles kan beter’ indachtig, hoopt de Wijkraad Centrum dat deze oefening bij alle betrokkenen voor (nieuwe) inspiratie kan zorgen.

Marina Mariën
Voorzitter

Inhoud

Algemene conclusies	5
Wat is participatie?	6
A. Algemeen.....	6
B. In Mechelen.....	7
<i>B.1. Inleiding</i>	7
<i>B.2. Met vallen en opstaan: praktijkvoorbeelden</i>	8
B.2.1. De Matrixprojecten	8
B.2.2. De Wijkkrant.....	10
B.2.3. De Vrienden van Dodoens.....	11
B.2.4. Matrixproject Spelprikkels	12
B.2.5. DIFTAR-dossier	13
B.2.6. Heraanleg Brusselsepoortstraat.....	14
B.2.7 . Autoluwe binnenstad	14
Alles kan beter: aanbevelingen	15
A. Algemeen.....	15
B. In Mechelen.....	18

Algemene conclusies

Dit memorandum is opgesteld en wordt verspreid naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2014. Aangezien net rond deze periode de Wijkraad Centrum zijn tiende verjaardag mag vieren, leek een evaluatie ons gepast én leek het ons nuttig om **aanbevelingen te formuleren voor de bestuursploeg die na de verkiezingen zal aantreden**.

Wij zijn er ons van bewust dat zowel het gekozen moment als de aard van dit document verkeerd zouden kunnen worden begrepen en misbruikt, waarbij dit memorandum zou kunnen verworden tot een puur *politiek instrument* om het huidige bestuur eenzijdig te bekritisieren. **Dit is echter geenszins de bedoeling**. Met dit document willen we als inwoners die deze stad een warm hart toedragen en die overtuigd zijn van de vooruitgang die deze stad de voorbije jaren boekte, **ijveren voor een verdere uitbouw en versterking van de burgerparticipatie** in deze stad.

Dat er alvast in theorie ruimte is voor burgerparticipatie in onze stad, vinden we op zich een troef. Dat dit al tot bescheiden maar daarom niet te verwaarlozen successen heeft geleid is duidelijk. Dat het echter op verschillende punten beter kan, blijkt ook uit deze evaluatie.

Krachtlijnen zijn voor ons:

- **De onafhankelijke werking** van de wijkraad moet veilig gesteld worden, **zonder dat stadsdiensten de werking sturen**. Subsidiëring moet de werking **ondersteunen** en **niet in banen leiden**.
- Verduidelijken en versterken van de rol van de Wijkraad (en in uitbreiding wijkraden) in het beleid: **de fasen van geïnformeerd worden en inspraak krijgen overstijgen om te komen tot echte participatie**.
- **Betere communicatie** door duidelijker en in overleg vastgelegde procedures.
- **Versterken van de band met de inwoners** en de communicatie naar en met deze inwoners.

Wij hopen dat onze suggesties in dit verband - zoals we in onze inleiding al schreven - de (al dan niet) 'nieuwe' bestuursploeg op 15 oktober 2012 **inspiratie kan bieden** om de band tussen de burgers en het bestuur (verder) te versterken. **Onze stad kan er maar wel bij varen**.

Mechelen, 13 september 2012,

De leden van Wijkraad Centrum: *Lieven Pauwels, Inge De Cleyn, Claude Duhamel, Karl Vermaercke, Roel Liers, Sam Vermeiren, Rita Vanderwegen, Pier De Kock, Mieke Van Mele, Marie-Louise Grouwet, Luc Van Espen, Leo Monchy, Chris Michiels, Dirk Ploegaerts, Georges Hoeterickx, Guido Verlinden, Inez Vanoverschelde, Jean-Pierre Perdon, Johan Van steelandt, Katrien Coenen, Kevin Polfliet, Patricia Claes, Sophie Debuck, Joan Appels, Marina Mariën*.

Wat is participatie?

A. Algemeen

Wat is participatie? Zo eenvoudig als de vraag lijkt, zo complex is het antwoord. Allicht kunnen we stellen dat er evenveel definities voor participatie kunnen worden gevonden als er gemeenten en steden, misschien zelfs wijken zijn.

In het algemeen gaat participatie natuurlijk over de rol die de burger krijgt in het beleid van zijn woonplaats. De term participatie combineert niet voor niets de Latijnse woorden *pars* (deel) en *cipere* (nemen): inwoners kunnen dus **'deelnemen' aan de organisatie van 'hun' leefgemeenschap**.

De manier waarop dit *deelnemen* wordt georganiseerd kan echter sterk verschillen: van 'in kennis worden gesteld' over 'vrijblijvend zijn mening kunnen geven' tot 'daadwerkelijk het beleid en de besluitvorming mee richting geven'.

Deze opties komen terug in de **drie fases** die kunnen worden onderscheiden in het **participatieproces**¹: informeren, inspraak

geven en daadwerkelijke deelname aan de publieke besluitvorming.

1 - Informeren

- Burgers informeren over hangende of genomen beslissingen.
- Kan via informatievergaderingen, website, stadsmagazine, enz.
- Vaak eenzijdige communicatie, waarbij wel kan gereageerd worden maar het gecommuniceerde meestal te beschouwen is als *beslist beleid*.

2 - Inspraak

Kan op verschillende niveaus: de mening van de burger vragen over plannen, vragen laten stellen en deze ook beantwoorden.

Van groot belang hierbij is dat de klijntijnen waarbinnen inspraak mogelijk is, kortom de inspraakprocedure, duidelijk uitgetekend worden en dat ze op voorhand bekend zijn. Het luisteren naar en inspelen op de bezorgdheden van de burger staat hier centraal, maar meestal zonder dat er aan de geuite wensen, zorgen en verzuchtingen noodzakelijkerwijs gevolg wordt gegeven.

3 - Deelname aan het beleid

- Vertrekt vanuit de burgers en niet vanuit de politiek, noch vanuit de ambtenaren.
- De beleidsmakers engageren zich om niet alleen te luisteren, maar ook om in zekere mate concreet gevolg te geven aan vragen, wensen, ideeën en verzuchtingen van burgers.
- Leidt tot een dialoog, overleg met wederzijds respect en openheid om tot een voor iedereen aanvaardbare consensus te komen.

Het beleid kan zich dus op verschillende manieren open stellen en ruimte creëren voor input van de burger, die hierbij optimalerwijze niet enkel wordt gehoord, maar naar wie ook wordt geluisterd. Dit laatste uiteraard in de mate van het mogelijke én wenselijke: participatie kan niet gelijk staan aan een **DJ-democratie** waarin de burger vraagt en het beleid draait. Per slot van rekening zijn het politici die worden verkozen en die vanuit het mandaat dat ze zodoende kregen, het beleid gaan uittekenen en uitvoeren.

¹ We baseren ons hiervoor op een voordracht over burgerparticipatie door Dave Sinardet en Herwig Reynaert van de UGent te Mechelen op 1 februari 2012.

B. In Mechelen

B.1. Inleiding

Dat het definiëren van het begrip participatie niet zo eenvoudig is als het lijkt en dat de uitbouw van participatie op een gelaagde manier kan gebeuren, is het voorbije decennium ook gebleken in Mechelen.

Voorjaar 2003 werd op een algemene bewonersvergadering het feitelijke initiatief tot oprichting van een Wijkraad voor het Centrum van Mechelen gelanceerd. Daarbij werden volgende doelstellingen naar voor geschoven:

- *Inspraak organiseren en fungeren als aanspreekpunt **over alle onderwerpen** die de wijk of het dorp aanbelangen en die het individueel belang overstijgen;*
- *Schakel zijn tussen burgers en bestuur. Informatiedoorstroming tussen burger en bestuur bevorderen en versterken en **dit in beide richtingen**;*
- *Bewoners betrekken bij de **voorbereiding en uitvoering van het beleid** en hierover eventueel advies uitbrengen;*
- *Er voor **zorgen dat de kwaliteit van de leefomgeving verbetert** en de bewoners hierbij trachten te betrekken;*

- *Algemene bewonersvergadering voorbereiden;*
- *Buurtcomités en bewonersgroepen ondersteunen;*
- *Inspanningen leveren om **niet-georganiseerde bewoners te bereiken en bij de werking van de Wijkraad te betrekken** (bv. handelaars, kansarmen, scholen...).*

Op basis van dit ambitieuze takenpakket gingen in het Centrum van Mechelen twee wijkraden aan het werk (één ten noorden en één ten zuiden van de Dijle) – die gelet op het relatief kleine gebied en de vaak gelijklopende gesprekspunten echter gauw zouden fusioneren.

De daaropvolgende jaren 2004 en 2005 werd door de dienst Wijk- en Dorpszaken (W&D) een koepelvergadering georganiseerd voor alle wijkraden. In de daar voorgelegde ‘principiële afsprakennota betreffende inspraakprocedures in het beleid van de Stad Mechelen’ waren de doelstellingen van de wijkraden en het ambitieniveau voor de participatie in Mechelen al afgezwakt:

- **Wijkraad is participatieorgaan enkel in structurele en ruimtelijke dossiers;**

- **De stadsdiensten beslissen of er in structurele en ruimtelijke dossiers inspraak mogelijk is;**
- **Deelnemen aan initiatieven van W&D of OCMW** in verband met de sociale leefbaarheid, of zelf hierin initiatieven nemen (vb. paaseieren rapen, bingo-avond organiseren, ontmoetingsruimte openhouden...);
- **Deelnemen aan en ondersteunen van initiatieven georganiseerd door stadsdiensten.**

Het contrast tussen wat het beleid voor ogen had toen ze in 2003 de participatie in Mechelen vorm begon te geven en hoe dit de volgende jaren concreet werd vormgegeven, bleek groot.

Tot op vandaag heerst er dan ook onduidelijkheid over wat nu uiteindelijk het doel en de taak van de wijkraden is of zou moeten zijn. Bovendien zorgt de huidige rolverdeling, waarbij de stadsdiensten eenzijdig beslissen of inspraak mogelijk is en waarbij zij de ‘toegelaten’ adviezen en signalen kanaliseren naar het stadsbestuur, regelmatig voor spanningen.

B.2. Met vallen en opstaan: praktijkvoorbeelden

B.2.1. De Matrixprojecten

Wat is de Matrix?

De Matrix is een investeringsproject van de stad Mechelen. In de Matrix zitten projecten die door de dorps- en wijkraden worden verzameld en die aan volgende voorwaarden moeten voldoen.

- kleinschalige ingrepen;
- aan het openbaar domein waarvan de stad eigenaar is;
- te realiseren binnen een periode van 2 jaar;
- op voordracht van bewoners en stadsdiensten;
- wijk- en dorpsraden fungeren als participatiekanaal (zij vormen de spil);
- goedgekeurd door stadsbestuur via college van Burgemeester en Schepenen.

Bewoners, verenigingen en stadsdiensten doen dus voorstellen en de wijk- en dorpsraden selecteren daar *'de meest*

waardevolle' uit. Die worden dan aan het stadsbestuur overgemaakt, dat zich engageert om de voorgestelde projecten te laten onderzoeken en eventueel te laten bijsturen door de betrokken stadsdiensten. Na goedkeuring moeten ze binnen een redelijke termijn gerealiseerd worden.

Gans dit opzet zit vervat in een uitgebreide planning, zoals blijkt uit de volgende procedure, die naar aanleiding van Matrix IV werd **vooropgesteld** door de stad.

- Januari – maart 2011
Elke wijk- en dorpsraad werkt in samenwerking met de dienst Wijk- en Dorpszaken een inspraakinstrument Matrix IV uit voor alle bewoners uit de wijk- of het dorp. De stadsdiensten krijgen de mogelijkheid om voorstellen door te geven via de afdeling Wijk- en Dorpszaken (W&D) aan de wijk- en dorpsraden (WDR).
- April – 15 juli 2011

De verzamelde voorstellen worden door wijk- en dorpsraden afgetoetst op hun gedragenheid op straat- of buurtniveau. Tegen 15 juli 2011 worden zo per wijk/dorp vijf gedragen voorstellen bezorgd aan de afdeling W&D.

- 15 juli – 15 september 2011
De afdeling W&D organiseert, gespreid over 3 werkdagen, plaatsbezoeken voor de betrokken stadsdiensten, waarop de voorgestelde projecten worden toegelicht.
- 15 september – oktober 2011
Alle voorstellen worden door de betrokken stadsdienst(en) beoordeeld op hun technische haalbaarheid. Op basis van deze technische controle worden de projecten in drie lijsten verdeeld: voorstellen die technisch uitgevoerd kunnen worden binnen Matrix IV, voorstellen die technisch uitgevoerd kunnen worden binnen de Matrix onder voorwaarden en tenslotte voorstellen die niet realiseerbaar zijn binnen het Matrixprogramma.

Aansluitend, op 28 oktober maakt het College van Burgemeester en Schepenen (CBS) een keuze uit de bewonersvoorstellen op basis van de input van de betrokken stadsdiensten, waarbij het minimum drie voorstellen weerhoudt per wijk of dorp.

▪ November – december 2011

Tussen 1 en 15 november overleggen het CBS en de afdeling W&D over de weerhouden voorstellen per dorp/wijk. Aansluitend worden de Matrix IV-projecten bevestigd op elke wijk- en dorpsraad. Op 22 december wordt door het CBS de definitieve lijst van Matrix IV-projecten vastgelegd.

▪ Januari – februari 2012

De wijk- en dorpsraden nemen formeel kennis van de definitieve lijst van Matrix IV-projecten.

▪ Maart 2012

De bewoners worden via de wijk- en dorpskranten geïnformeerd over de projecten die in 2012-2013 in hun wijk/dorp worden uitgevoerd.

Problemen

Omvang

Doordat de voorgestelde Matrixprojecten per definitie 'kleinschalig' en dus *low budget* moeten blijven, is de marge waarbinnen ideeën kunnen worden aangeleverd eerder krap. Terwijl burgers en wijkraadleden misschien wel 'grootse' ideeën zouden kunnen leveren, blijft het daardoor veelal beperkt tot bescheiden projecten zoals het plaatsen van zitbanken, fietsenstallingen en groenvoorzieningen. Vraag die hierbij rijst, is of op den duur het sop de kolen wel waard is: behalve de tijd en creativiteit om telkens projectvoorstellen uit te werken die passen binnen de beperkte krijtlijnen van de stad, moet de wijkraad ook een flinke portie tijd en geduld over hebben voor veelal *symbolische* ingrepen.

Timing

Het traject zoals vooropgesteld door de stad, wordt helaas niet (altijd) volledig gerespecteerd: bij Matrix IV bijvoorbeeld, werden de plaatsbezoeken, het haalbaarheidsonderzoek en de terugkoppeling van de finale beslissing aan

de wijkraden in september al afgerond. De voorstellen werden medegegeeld tijdens de Algemene Bewonersvergadering van oktober 2011 en rond dezelfde periode opgenomen in wijkkrant. Dit alles in tegenspraak met de initiële timing (zie boven).

Communicatie

Waar helemaal geen afspraken over gemaakt werden, is de communicatie bij de uitvoering en dit zowel naar de Wijkraad als naar de media. Slecht voorbeeld op dit vlak, is de berichtgeving over de vernieuwing van het Klapgat, één van de Matrixprojecten die werden goedgekeurd. De Wijkraad Centrum ontving geen melding bij de start van de uitvoering, maar moest deze uit de kranten vernemen. Daarbij bleek bovendien dat het project niet zou worden uitgevoerd zoals het initieel was voorzien: de 'vernieuwing' beperkte zich tot het leggen van een nieuwe bestrating en het voorzien van nieuwe verlichting, terwijl de door de Wijkraad gesignaleerde problemen rond wildplassen, zwerfvuil en graffiti onbehandeld bleven (en blijven). Dat het ook anders kan, bewijst de communicatie bij de uitvoering van het project rond de Spelprikkels (zie verder).

B.2.2. De Wijkkrant

De Wijkraad ziet het als een belangrijke verantwoordelijkheid om over zijn werking te communiceren en heeft altijd gedacht dat een goed middel hiertoe de wijkkrant kon zijn. Dat werd ook meermaals kenbaar gemaakt. Daarom dacht de Wijkraad ook dat de vernieuwing van de wijkkranten in 2011 een goede zaak zou zijn. Helaas werden echter alle afspraken rond vernieuwing *eenzijdig opgelegd*. Ondanks de constructieve en positief-kritische houding die Wijkraad Centrum al jaren aan de dag legt, werden alle (eigen) evaluaties genegeerd.

Tot 2011 verscheen de wijkkrant drie maal per jaar in een A3-formaat met vier zijden wijkgebonden informatie waarvoor stadsdiensten, verenigingen en bewoners hun bijdragen konden aanleveren. Na de grote hervormingen werd de wijkkrant

samen met de “Nieuwe Maan” bedeed en het formaat werd nog kleiner dan een A4-tje. Bovendien was krimpen ook inhoudelijk de boodschap. Geen vrije invulling meer met eigen ideeën, maar strikte regels opgelegd door een redactieraad samengesteld uit ambtenaren van de stad: goed te keuren onderwerpen, vaste sjablonen met bijhorende titels en (vaak zeer beperkt) aantal toegelaten tekens per artikel. In laatste instantie werden er ook nog verplichte thema’s opgelegd per editie. Zodoende werd de wijkkrant een mini-afspiegeling van het stedelijke infoblad *Nieuwe Maan* op wijkniveau.

Door de evolutie van het beleid van de wijkkranten door de jaren heen, werd ons duidelijk dat we andere communicatiekanalen nodig hadden om

de werking van de Wijkraad kenbaar te maken. Een eigen website en recent ook een Facebook-account waren het resultaat, maar deze hebben uiteraard hun beperkingen qua bereik, met name voor wat betreft inwoners zonder internetaansluiting.

Een voor de hand liggende uitbreiding met een eigen (papieren) wijkkrant is echter – gelet op de beperkte middelen van de Wijkraad – momenteel geen optie.

De Wijkraad blijft het samen gevat betreuren dat het voor het toegankelijk maken van informatie, het aankondigen van activiteiten en de interactie met (andere) bewoners geen beroep kan doen op de stedelijke infokanalen en dat de stad geen gehoor heeft naar deze verzuchting.

B.2.3. De Vrienden van Dodoens

De Vrienden van Dodoens zijn nog onmogelijk weg te denken in het stukje groenonderhoud van het kruidentuintje in de Kruidtuin.

Deze vrijwilligersorganisatie werd opgericht in de schoot van de Wijkraad Centrum. De Wijkraad ontving in de loop van 2006 talrijke klachten van Centrubewoners over het zwerfvuil en het slechte onderhoud van het kruidentuintje. Ze kaartte dit probleem aan, waarna de toenmalige schepen repliceerde: *'Als je het beter kunt, doe het dan zelf.'* Dit hebben we dan ook gedaan. Op de eerstvolgende Dag van het Park in de maand

mei werden maar liefst 12 vrijwilligers gevonden. Ondertussen telt de organisatie achttien bezielde vrijwilligers die van maart tot november tweewekelijks een hele zaterdagvoormiddag samenkomen om in het kruidentuintje te wieden, te snoeien, te zaaien, te stekken en kruiden aan te planten. De Vrienden van Dodoens informeren bezoekers ook over hun werking, de heraanleg van de kruidentuin, kruiden, etc. Ze hebben lezingen georganiseerd over kruidendranken en het koken met kruiden en ook meegewerkt aan de Dag van het Park, de Stadspicknick en

de Week van de Smaak. Op vraag van de Wijkraad Centrum verzorgen ze soms een artikeltje voor de Wijkkrant Centrum. De Vrienden van Dodoens zijn ondertussen een vriendenkring geworden ondanks hun uiteenlopende achtergronden en leeftijd. Bindende factoren zijn hun grote sociaal engagement, hun groene vingers, hun voorliefde voor de natuur, hun toewijding, en hun niet aflatend enthousiasme in de strijd tegen onkruid en zwerfvuil.

B.2.4. Matrixproject Spelprikkels

Binnen het Matrixprogramma II, werd door de Wijkraad een voorstel geformuleerd om de plaatsing van spelprikkels in het centrum te onderzoeken.

In het kader van Mechelen Kinderstad (het beleidskader bestaat) en mede dank zij de opmerkingen en vragen van bewoners naar meer spelprikkels kwam dit matrixvoorstel tot stand.

Gevolg:

1 - Proefproject in het Bornstraatje en op het pleintje aan buurthuis De Rooster: een samenwerking tussen de Wijkraad Centrum, de stedelijke Jeugddienst, het buurtcomité en een groep buurtbewoners.

2 - Een beleidsbeslissing dat, waar mogelijk, bij heraanleg van het openbaar domein spelprikkels zouden geplaatst worden. De Jeugddienst bewaakt dit voornemen.

3 - Er komt een kinderroute tot stand.

4 – Het speelpleintje aan de Guido Gezellelaan wordt ingericht tot grote tevredenheid van alle betrokkenen.

Dit is een **mooi voorbeeld van échte participatie** en van het feit dat de matrixprojecten werkelijk invloed kunnen hebben op beleidsstrategieën.

B.2.5. DIFTAR-dossier

In 2004 werden binnen de stad gesprekken opgestart rond het per gewicht aanrekenen van de afvalophaling bij de burgers.

In dit dossier nam het stadsbestuur van in den beginne zowel de probleemstelling als de oplossingsstrategie van nutsmaatschappij Ivarem over. De Wijkraad wees nochtans op problemen en deed concrete, oplossingsgerichte suggesties, waarbij zelfs met de hulp van enkele gezinnen cijfers werden verzameld over de hoeveelheid afval

en de kostprijs die hier in het beoogde systeem zou tegenover staan.

Van de resultaten werd akte genomen, maar verder werd er niets mee gedaan, juist omdat het stadsbestuur haar visie op het onderwerp al had heeft vastgelegd. Wat niet in het schema paste, legde het stadsbestuur naast zich neer. De Wijkraad werd in dit dossier dus eenvoudigweg buitenspel gezet. Daarenboven bleek dat een groep inwoners die een grootschalige protestactie op het getouw

zetten meer gehoor kregen bij het stadsbestuur (zonder hieruit evenwel meer resultaat te boeken). Dit herinnerde aan een oud zeer: bewoners krijgen pas aandacht als ze een luidruchtige anti-campagne voeren, iets wat de Wijkraad net tracht te vermijden.

Hoedanook werd het dossier uiteindelijk onhold gezet zodat het gegeven advies – gevolgd of niet – zijn nut en deugdzaamheid (nog) niet kon bewijzen.

B.2.6. Heraanleg Brusselsepoortstraat

Bij de heraanleg van de Brusselsepoortstraat, werd de Wijkraad om advies gevraagd, wat op zich uiteraard positief is. Helaas werd bij de vraag naar advies weinig tot geen achtergrondinformatie bezorgd: er kwam alleen een plan op tafel. Bovendien moest het advies twee dagen later al binnen zijn bij de bevoegde stadsdienst. De input vanuit de Wijkraad diende zich dus te beperken tot ad hoc opgelijste plus- en minpunten, waarbij terugkoppeling met niet aanwezige wijkraadleden of met de bewoners niet meer mogelijk was. Kortweg kan hier worden gesteld dat de 'vraag naar advies' als niet meer dan een snel af te handelen formaliteit in de stedelijke beslissingsprocedure werd opgenomen.

B.2.7 . Autoluwe binnenstad

Bij de totstandkoming van de plannen voor het autoluwe maken van de binnenstad werd op het vlak van participatie **bijna** de juiste weg afgelegd:

- Plannen werden eerst voorgesteld aan afgevaardigden van alle actoren van het centrum: handelaars, scholen, bewoners, adviesraden;
- Nadruk werd gelegd op mogelijkheid van bijsturing;
- Bewonersinforevergadering met mogelijkheid tot stellen van vragen;
- Bij invoering kwam er terugkoppeling en (op vraag van de wijkraad) een ruime bewonersvergadering (= meer bewoners dan alleen diegene van het cameragebied)
- Sinds de invoering wordt het plan voortdurend geëvalueerd door de Wijkraad, waarbij pijnpunten worden aangereikt aan het stadsbestuur;
- We zien op het terrein dat vele van onze adviezen gevolgd worden (evenwel zonder reactie of communicatie naar ons);
- Maart 2013 zou er nog een grote evaluatie moeten volgen.

Gemiste kans: indien de beleidsmakers en het aangeduide studiebureau bij aanvang van het opmaken van de plannen uitvoeriger hadden overlegd met de wijkraad en met bewoners van het autoluwe te maken gebied, dan waren knelpuntsituaties allicht sneller gedetecteerd geweest en was heel wat wrevel voorkomen. Het project zou dan van in het begin een bredere basis gehad hebben.

Alles kan beter: aanbevelingen

A. Algemeen

Wat participatie moet zijn, kan zijn, of zou moeten kunnen zijn, vormde in 2008 het gespreksonderwerp van een op initiatief van toenmalig minister Marino Keulen in de schoot van het Kenniscentrum Vlaamse Steden (KVS) opgerichte 'Werkgroep Participatie', samengesteld uit politieke en ambtelijke 'sleutelfiguren' uit de 13 Vlaamse Centrumsteden en deskundigen uit de Vlaamse administratie. Volgens de website van het KVS kwam dit initiatief er 'vanuit het aanvoelen dat in de steden een zoektocht gaande is naar participatiepraktijken, die aansluiting trachten te vinden bij veranderingen in de samenleving.' De opdracht van de Werkgroep Participatie bevatte twee inhoudelijke doelstellingen: het versterken van de lokale besturen in hun competentie inzake participatief bestuur en het ontwikkelen, samen met de steden, van beleidsaanbevelingen.

Uit die aanbevelingen, samengevat in een uitgebreid rapport '*Burgerparticipatie in Vlaamse Steden – Naar een innovierend participatiebeleid*'¹ citeren we graag volgende interessante denkspistes.

- *Participatie is 'deel zijn van' en 'deelnemen aan'*

Participatie gaat er vooreerst over dat mensen 'deel zijn van' het samenleven. Het gaat erover of mensen behoorlijke huisvesting hebben, toegang tot degelijk onderwijs, tot de arbeidsmarkt, tot de gezondheidszorg, aan cultuur kunnen participeren. 'Deel zijn van' betekent dus toegang hebben tot alle aspecten van wat wij als 'het goede leven' beschouwen. Deelnemen aan betekent betrokkenheid, op initiatief van burgers of op initiatief van bestuurders, in processen van dialoog, discussie en conflict waar doorheen beleid wordt gevormd. In die processen moet het altijd ook gaan over rechten van burgers, over in- en uitsluiting: wie betrekken we door

onze manier van doen (niet), voor wiens inbreng hebben we aandacht, welke vormen van inbreng nemen we serieus en welke niet? Dat debat over in- en uitsluiting is een wezenlijk kenmerk van het participatiebeleid maar etiketten en stereotypen moeten worden vermeden. Mensen moeten niet in een groep of een sociologische categorie worden opgesloten. Er zijn mechanismen van uitsluiting en die moeten het voorwerp zijn van publieke discussie maar mensen moeten niet in stereotypen worden gevangen. Mensen participeren op verschillende manieren. Participatie is ook sterk afhankelijk van de context en van waar het over gaat. Mensen evolueren ook in de tijd.

- *Participatie gaat over gedeelde verantwoordelijkheid*

In het participatiebeleid gaat het over de rol en de verantwoordelijkheid van de burgers, over de manier waarop overheid en burgers kunnen samenwerken en hoe die

¹ Voor meer informatie over de werkgroep participatie van het KennisCentrum Vlaamse Steden en voor het hier geciteerde rapport verwijzen wij naar deze webpagina: <http://www.kennisCentrumvlaamsesteden.be/samenwerken/participatie/Pages/BurgerparticipatieinVlaamsesteden.aspx>

samenwerking dan best wordt georganiseerd. Burgers kunnen in samenwerking veel bereiken. De kracht van burgers en de kracht van burgerinitiatief zou veel meer als mobiliserende kracht in onze samenleving moeten gezien worden. De overheid moet niet alles zelf willen doen, ze moet ook geen initiatief uit handen nemen of initiatief in bureaucratie doen verstikken. Tegelijk moet de overheid dikwijls wel scherpe keuzes durven maken en rechtlijnig en krachtadig optreden. Denken over participatie betekent denken vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid, niet vanuit een verdeelde verantwoordelijkheid. Het betekent kritisch nadenken over de rol van de burgers en de rol van de overheid.

- *Participatie gaat van bloembakken tot stationsomgevingen*

Participatie gaat over moeilijke keuzes, niet alleen over de bloembakken in de wijk. Participatie is maar geloofwaardig als het ook gaat over delicate dossiers, over veel geld en veel macht, met stevige conflicten en lastige keuzes. Zoals stationsomgevingen, fijn stof, grote infrastructuurwerken met bruggen en (of) tunnels.

- *Participatie gaat over van buiten naar binnen denken*

Participatie van burgers wordt vaak bekeken

vanuit het standpunt van bestuurders: hoe kunnen we burgers beter bij onze plannen betrekken? Veel zogenaamde participatie gebeurt op het ritme en volgens de agenda van het bestuur. Bestuurders in stadsbesturen en in stedelijke instellingen hebben snel de neiging om vanuit hun standpunt en positie beslissingen te nemen. De aanzet tot innovatie van participatie zoals wij dat zien, is de omkering van deze vraag: hoe kunnen we bestuurders beter betrekken bij wat in de samenleving leeft, bij de kracht die bij mensen in de stad aanwezig is en bij de vragen die leven bij mensen in de stad? Hoe kunnen bestuurders in die lokale samenleving van doende en van denkende mensen participeren? Inspraak steunt vaak op het doen en denken van bestuurders van binnen (vanuit de eigen organisatie) naar buiten. Voor ons is participatie van buiten naar binnen denken: wat is er in de stedelijke samenleving bezig, hoe pakken we dat met ons bestuur op? Participatie vergt meer horizontaal denken: vanuit het standpunt en de kijk van betrokken burgers, vanuit wat er bij burgers aan initiatief leeft. Meer denken en handelen vanuit de leefwereld dan vanuit de wereld van bestuur en bureaucratie. Participatie betekent werken met competenties van mensen, met de ervaringen van burgers in de stad, met de spontane inzet van die burgers, met de manier waarop burgers op vele manieren en op vele plaatsen zich de stad aantrekken. Een participatief beleid is daarom een beleid dat burgerschap (h)erkent en stimuleert, dat

burgerschap ondersteunt en versterkt. Burgers zijn deskundig als het over hun eigen leven gaat. Alle burgers hebben daarom competenties.

- *Participatie is veel meer dan vergaderen*

Participatie wordt vaak bekeken als activiteiten met woorden: praten, vergaderen of schrijven. Participatie gaat voor ons verder en gaat dieper. Het gaat om bezig zijn, om bezorgd zijn, om betrokkenheid, om interesse, om engagement ten aanzien van wat in de stad gaande is en om de keuze om dat op verschillende manieren te tonen. Participatie gaat ook over verandering in het hoofd van mensen, zonder dat ze daarom noodzakelijk 'iets doen'. Participatie van burgers is daarom doe-gericht: er verandert iets bij mensen en dat kan op vele manieren gebeuren.

- *Participatie is intelligente communicatie*

Kwaliteitsvolle participatie heeft veel te maken met kwaliteit van communicatie: geloofwaardig, correct, tijdig, eerlijk, gemeend, keuzes motiveren en criteria aangeven die tot keuzes leiden. Luisteren betekent ook: niet meteen met het eigen antwoord komen dat al vooraf klaar lag. Het betekent meeluisteren: de betekenis van wat mensen zeggen boven laten komen en dan daarop voortwerken. Dat geldt niet alleen voor bestuurders in relatie tot burgers maar ook voor burgers in hun onderlinge

communicatie. Het is leren kijken, leren luisteren, leren zwijgen. Als mensen op die manier ernstig genomen worden en correct

behandeld door de overheid dan begrijpen mensen ook dat keuzes nodig zijn, dat niet alles kan en dat belangen moeten gewogen

worden. Communicatie is geen speelgoed voor marketing, het is de essentie van het participatiebeleid.

B. In Mechelen

Op basis van het voorgaande kunnen we voor Mechelen concluderen dat er zowel aan de kant van het stadsbestuur als aan de kant van de inwoners de voorbije tien jaar een vaste wil gebleken is om werk te maken van participatie. De Wijkraad Centrum zelf is alvast van oordeel dat het de moeite loont om hier verder mee te gaan, waarbij evenwel enkele bedenkingen op zijn plaats zijn... en bijsturingen nodig. We sommen ze hieronder op.

“Wij zijn te braaf.”

In haar relatie met de stad heeft de Wijkraad Centrum zich steeds als een loyale partner opgesteld. De gedachte dat de Wijkraad niet mocht uitgroeien tot een actiecomité primeerde en verzuring, al te negatieve standpunten of regelrechte tegenwerking van het bestuur werden dan ook geschuwd. Deze basishouding lijkt ons essentieel, willen we de participatie in Mechelen – of toch in ‘ons’ stadsdeel - werkbaar houden. Een verderzetting ervan lijkt dan ook logisch. Keerzijde van de medaille is echter dat deze ‘brave’ houding de Wijkraad (mogelijk) dubbel parten speelt: bij stadsbestuur en

stadsdiensten kan de perceptie ontstaan dat het om ‘maar’ om ‘brave’ burgers gaat, die men via de wijkmanager makkelijk in de hand kan houden en wiens standpunten en ideeën men makkelijk naast zich neer kan leggen. De burger ziet behalve een groep niet-verkozen vrijwilligers, vooral een groep ‘brave’ vrijwilligers, die aan de kant staat van het stadsbestuur en geen resultaten kan garanderen – de door de Wijkraad uitgebrachte adviezen en signalen kunnen uiteindelijk – zie hierboven – toch makkelijk worden genegeerd door het bestuur. Zeker voor de burger ligt de conclusie voor de hand dat het oprichten of steunen van een actiecomité meer zoden aan de dijk brengt, temeer omdat die ook meer gehoor (lijken te) krijgen bij het stadsbestuur (zie bijvoorbeeld Louisastraat en Schuttersvest).

Wij pleiten dus voor een terugkeer naar het basisinitiatief op het gebied van participatie (zie pag. 7) waarbij er duidelijkheid wordt gecreëerd over:

- het werkterrein van de Wijkraad (waarover kan ze adviezen uitbrengen, vragen stellen of verzoeken indienen?)
- legitimatie (niet-verkozen maar er wel voor alle burgers)

- de werkwijze (rol van de stadsdiensten in het geheel, rol van de wijkmanager, communicatie)
- de mate waarin het stadsbestuur de Wijkraad au sérieux neemt en zich ertoe verbindt de werking van de Wijkraad op te volgen
- financiering
- ...

“Wij doen te veel ons best.”

De Wijkraad stelde zich in het voorbije decennium niet enkel op als een loyale partner, maar bovendien als een *deskundige* partner, wiens adviezen, vragen en verzoeken steeds gefundeerd waren en gebaseerd op uitgebreide besprekingen, veldonderzoek, toetsing aan de mening van bewoners en handelaars en raadpleging van (ervarings)deskundigen. Ook hier betreft het een schijnbaar voor de hand liggende houding, die echter eveneens negatieve effecten heeft of kan hebben voor de werking van de Wijkraad en de resultaten die ze haalt. Vanuit het standpunt van de stad zijn gefundeerde opmerkingen of ideeën allicht moeilijker te negeren – terwijl het stadsbestuur dit soms misschien wel zou willen. De stadsdiensten kunnen zich in hun dagelijkse werking dan weer bedreigd voelen door deze groep vrijwilligers, die per slot van rekening niets te verliezen heeft (behalve tijd en moeite). Daardoor ontstaat mogelijk de neiging om de Wijkraad systematisch een eerder marginale rol toe te bedelen en eerder als een ‘vrijblijvend’ gegeven te benaderen. De afzwakking tussen de oorspronkelijke taakstelling van de wijkraden (zie B.1.) en het later ‘opgedrongen’ reglement was en is op dit vlak een teken aan de wand.

Bij de burger kan een-en-ander de perceptie versterken dat de Wijkraad door een al te beredeneerde en op consensus gerichte aanpak enerzijds en een te grote afhankelijkheid van de stad anderzijds, nooit op hetzelfde niveau resultaten zal kunnen boeken als een actiecomité of een Facebookgroep, waar men meer ‘spreekt vanuit de buik’.

Een voorbeeld bij deze stelling is de organisatie van de campagne rond de zone 30. De stad besepte allicht dat dit voorstel van de Wijkraad te belangrijk was om naast zich neer te leggen en dat het ermee aangekaarte probleem té prangend was om te negeren. Er werd dus toegezegd om deze campagne effectief te organiseren, waarbij in de praktijk de ter beschikking gestelde middelen echter danig beperkt waren en de actieve organisatie in dergelijke mate aan de Wijkraad zelf werd overgelaten, dat de impact van de actie (vermoedelijk) eerder laag bleef. Ondertussen schijnt bij de bevolking de perceptie te leven dat er te laks wordt opgetreden tegen overtreders, of integendeel dat gans de organisatie van het verkeer in de binnenstad verkeerd wordt aangepakt, te streng en te zeer gericht op het innen van boetes.

Er is dus reflectie nodig over:

- de manier waarop de Wijkraad haar ideeën, voorstellen en plannen verzamelt en vertaalt naar de stad toe;
- de rol van en communicatie met de inwoners van de wijk;
- het aandeel van de Wijkraad in de praktische uitvoering van actiepunten, zoals de organisatie van campagnes en evenementen.
- ...

“Stad, Wijkraad en stadsdiensten praten naast elkaar.”

Terwijl de ‘te brave’ en ‘te gefundeerde’ opstelling van de Wijkraad en de (eventuele consequenties daarvan) allicht moeilijk objectief vast te stellen zijn, blijken er op het vlak van communicatie wél duidelijk aantoonbare problemen te bestaan, mét gevolgen voor de daadkracht en de resultaten

van de Wijkraad Centrum. Zowel op het theoretische vlak – wat is participatie? – als op het niveau van de dagelijkse werking, zorgen verschillende (of niet gekende)

opvattingen van stadsbestuur, stadsdiensten en Wijkraad voor belangrijke spanningen. Dit manifesteert zich al in de beginfase, op het punt waar de Wijkraad beslist om een *signaal* of een *advies* uit te sturen. De bevoegdheid van de stadsdiensten – in eerste instantie de dienst Wijk en Dorpszaken – om deze signalen of adviezen al dan niet ‘ontvankelijk’ te verklaren (zie pagina 6, B.1.), wordt ervaren als een betutteling en als bijzonder verlamvend voor het participatieproces.

Verder zorgen ook de wijze waarop de ambtenarij beslist over de besteding van de door het stadsbestuur toegekende middelen of over de manier waarop standpunten of beslissingen (al dan niet) worden gecommuniceerd, voor wrevel.

Samengevat kunnen we stellen dat werkelijke participatie, waarbij het beleid wordt afgestemd op signalen en adviezen vanuit de

burgers gegroepeerd in de Wijkraad, door voormelde systematiek wordt afgezwakt tot *participatie in de kantlijn*, participatie die (enkel) gaat over bloembakken en zitbanken (zie pagina 15), maar die zelden of nooit een impact kan hebben op diepgaande, maatschappelijke materies.

Een voorbeeld ter illustratie van het voorgaande is de blijvende onenigheid over de invulling van de wijkkrant. Voor de Wijkraad is dit een belangrijk kanaal om inwoners te bereiken, te informeren, te bevragen, zelfs om leden te werven. De stadsdiensten zien de wijkkrant echter vooral als een stedelijk kanaal, dat moet beantwoorden aan de vormelijke en inhoudelijke huisstijl van de stad. De wrijving tussen die beide standpunten werd al meermaals aangekaart

bij het stadsbestuur, maar dat heeft zich het standpunt toegemeten dat de Wijkraad wordt

beheerd en beheerst door de dienst Wijk- en Dorpszaken en de dienst Marketing en Communicatie. Een gemiste kans om bewoners en plaatselijke verenigingen creatief te laten meewerken aan een communicatiekanaal waarin de eigen wijk centraal staat.

Er dienen betere afspraken te komen over:

- De communicatie tussen stad, Wijkraad en stadsdiensten onderling;
- De communicatie – al dan niet gemeenschappelijk – naar de buitenwereld;
- Communicatiekanalen: wie beslist, wie vult in, wie bepaalt de vorm, wie betaalt...;
- Zichtbaarheid van de Wijkraad in de stedelijke werking en besluitvorming.
- ...

